

УДК 371.314.6

Фінчук Г. В., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

***Анотація.** В статті досліджено особливості проектної методики як нової особистісно-орієнтованої технології, що відображає основні принципи гуманістичного підходу в освіті. Розкрито основні принципи використання проектного навчання в середній школі та особливості його застосування на старшому ступені навчання іноземної мови. Проаналізовано етапи розвитку та становлення проектної діяльності як важливого компонента системи продуктивної освіти.*

***Ключові слова:** проектна методика, особистісно-орієнтована технологія, особистість учня, виховний потенціал, навчально-виховний процес.*

***Аннотация.** В статье исследованы особенности проектной методики как новой личностно-ориентированной технологии, отражающей основные принципы гуманистического подхода в образовании. Раскрыты основные принципы использования проектного обучения в средней школе и особенности его применения на старшей ступени обучения иностранному языку. Проанализированы этапы развития и становления проектной деятельности как важного компонента системы продуктивного образования.*

***Ключевые слова:** проектная методика, личностно-ориентированная технология, личность ученика, воспитательный потенциал, учебно-воспитательный процесс.*

***Annotation.** The peculiarities of the project methods as a new personal-orientable technology that reflects the basic principles of humanistic approach in education are considered in the article. The basic principles of project learning in high school and its specific character in usage at older stages of foreign language learning are investigated. The author analyses the stages of development and formation of project activity as the important component of the system of productive education.*

***Keywords:** project methods, personal-orientable technology, student's personality, educational potential, education process.*

Реформування шкільної освіти та впровадження нових педагогічних технологій у практику навчання слід розглядати як найважливішу умову

інтелектуального, творчого і морального розвитку учня. Саме розвиток стає ключовим словом педагогічного процесу, сутнісним, глибинним поняттям навчання.

Іноземна мова (ІМ), як навчальний предмет, має великі можливості для створення умов культурного і особистісного становлення школярів. Соціальне замовлення суспільства в галузі навчання ІМ висуває завдання розвитку особистості учнів, посилення гуманістичного змісту навчання, більш повної реалізації виховного, освітнього і розвиваючого потенціалу навчального предмета стосовно до індивідуальності кожного учня. Тому не випадково, що основною метою навчання ІМ на сучасному етапі розвитку освіти є особистість учня, який би міг і бажав брати участь у міжкультурній комунікації мовою, яку він вивчає, й самостійно вдосконалюватися в процесі засвоєння іншомовної мовленнєвої діяльності.

Завдання, що стоїть перед школою, полягає в першу чергу у впровадженні та ефективному використанні нових педагогічних технологій, однією з яких є проектна методика.

Так, Є. С. Полат обґрунтовує застосування проектної методики як нової педагогічної технології у розвитку сучасної дидактики наступним чином:

- в умовах усе ще впроваджуваної класно-урочної системи занять проектна методика найбільш легко вписується в навчальний процес і може не зачіпати змісту навчання, яке визначено освітнім стандартом для базового рівня;

- це технологія, яка дозволяє, за умов інтеграції її в реальний навчально-виховний процес, успішніше досягати поставленої державним стандартом освіти мети;

- це істинно педагогічна технологія, гуманістична не тільки за своєю філософською психологічною суттю, але й у суто моральному аспекті. Вона забезпечує не лише належне засвоєння навчального матеріалу, а й інтелектуальний і моральний розвиток учнів, їхню самостійність, доброзичливість по відношенню до вчителя і одне до одного, комунікабельність, бажання допомогти іншим.

На сучасному етапі розвитку освіти проектна методика детально досліджена багатьма вченими-педагогами: І. Л. Бім, І. О. Зимньою, Т. Є Сахаровою, О. М. Моїсеєвою, Є. С. Полат, І. Чечель, L. Fried-Booth, T. Hutchinson, D. Phillips та ін.

Метою нашої статті є дослідження психолого-педагогічних основ технології використання проектної методики у навчанні іноземних мов.

Численними дослідженнями було встановлено, що проектна діяльність виступає як важливий компонент системи продуктивної освіти і представляє собою нестандартний, нетрадиційний спосіб організації освітніх процесів через активні способи дій (планування, прогнозування, аналіз, синтез), спрямованих на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу.

Застосування проектної методики особливо актуальне на старшому ступені навчання ІМ (10 – 11 клас) середньої загальноосвітньої школи. Саме на завершальному етапі навчання учнів на перший план виступає самостійне використання ІМ як засобу отримання нової інформації, збагачення словникового запасу, розширення лінгвістичних знань і застосування їх у нових сферах навколишньої дійсності.

Проектна методика як нова педагогічна особистісно-орієнтована технологія відображає основні принципи гуманістичного підходу в освіті:

- особливу увагу до індивідуальності людини, її особистості;
- чіткість, орієнтацію на свідомий розвиток критичного мислення учнів [1].

Таким чином, проектна методика є альтернативою традиційному підходу до освіти, побудованому, головним чином, на засвоєнні готових знань і їхньому відтворенні.

Звернення вчених і практиків до проблеми особистісно-орієнтованого навчання має давню історію. В кінці ХІХ століття дидактичні пошуки західних педагогів були проняті увагою до емоційної привабливості навчання. Ідеї гуманістичного напрямку у філософії та освіті були пов'язані з методом проектів, який також називали «методом проблем» або «методом цільового акту» [2, с. 17].

Метод проектів виник у 1920-і рр. в сільськогосподарських школах США у зв'язку із широким розповсюдженням ідей трудової школи. Проектне навчання було спрямовано на те, щоб знайти способи, шляхи розвитку активного самостійного мислення дитини, щоб навчити її не тільки запам'ятовувати і відтворювати знання, які дає школа, а й уміти їх застосовувати на практиці.

Метод проектів успішно розвивався завдяки педагогічним ідеям американського педагога і психолога Дж. Дьюї, а також його учнів і послідовників – В. Х. Кілпатріка, Е. У. Коллінгса.

Джон Дьюї (1859–1952), американський педагог, психолог, філософ-ідеаліст, запропонував реформу шкільної освіти, за якою знання мали бути отримані з практичної самодіяльності і особистого досвіду дитини. Дж. Дьюї висуває гасло, яке є однією з основних тез сучасного розуміння проектного навчання: «Навчання у вигляді праці» [2, с. 39].

Докладне висвітлення метод проектів отримав також у роботах В. Х. Кілпатріка і Е. Коллінгса (США). В. Х. Кілпатрік так визначає програму школи, що працює за методом проектів: «Програма визначає ряд дослідів, пов'язаних між собою таким чином, що відомості, отримані з одного досвіду, служать для розвитку і збагачення цілого потоку інших дослідів».

На початку ХХ століття Коллінгс запропонував розділяти проекти на наступні типи: екскурсійні (Excursion projects); трудові (Hand projects); ігрові (Play projects); проекти розповідання (Story projects).

Метод проектів привернув увагу і російських педагогів ще на початку ХХ століття. Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів. Велику увагу методу проектів приділяли Б. В. Ігнат'єв, М. В. Крупеніна, Н. К. Крупська, В. Петрова, С. Т. Шацький, В. М. Шульгін.

В основу сучасного розуміння проектної методики, як зазначає Є. С. Полат, покладено «використання широкого спектру проблемних, дослідницьких, пошукових методів, чітко орієнтованих на реальний практичний результат, значущий, з одного боку, для учня, а з іншого – розробка проблеми системно, з урахуванням різних факторів і умов її вирішення та реалізації результатів» [3].

Об'єктом вивчення ІМ є іншомовна мовленнєва діяльність як найважливіший засіб міжкультурної взаємодії в цілому. За твердженням І. Л. Бім, міжкультурна взаємодія можлива тільки в тому випадку, коли у школярів будуть сформовані всі компоненти іншомовної комунікативної компетенції (ІКК): мовна, мовленнєва, соціокультурна, компенсаторна і навчальна [4].

Проектна методика, як сучасна педагогічна технологія, забезпечує успішне формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції.

Ознаками проектної методики як нової особистісно-орієнтованої технології є:

1. Наявність концептуальної ідеї автора – особистісно-діяльнісний підхід до навчання ІМ.

2. Точність і передбачуваність результатів, усвідомлення шляхів їхнього досягнення.

3. Зорієнтованість на створення конкретного мовного продукту (діалог, монолог і т.п.), втіленого у різновидах і формах навчальної та позанавчальної діяльності (колаж, комікс, сценарій, щоденник, стінгазета).

4. Зв'язок ідеї проекту з реальним життям: наявність зв'язків між теорією і практикою.

5. Самоорганізація та відповідальність учасників проекту. Консультаційно-координуючий характер діяльності вчителя.

6. Обґрунтована технологія навчання комунікативної компетенції (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, компенсаторної, навчальної), яка є головною умовою розвитку міжкультурної комунікації в цілому.

Аналізуючи вищезгадане, визначимо основні принципи використання проектного навчання в середній загальноосвітній школі в межах власне-методичних принципів навчання ІМ. Виділяють наступні принципи комунікативного підходу в межах проектної методики навчання ІМ:

1. У процесі проектного навчання учні включаються в пізнання навколишнього світу і виконують проблемні завдання, що розвивають самосвідомість, мислення.

2. У процесі проектної діяльності учні беруть активну участь у формуванні провідних і поточних (проміжних) цілей і завдань; шукають шляхи їхнього вирішення, вибирають оптимальне рішення за наявності альтернативи, здійснюють і аргументують вибір; передбачають наслідки вибору, діють самостійно: порівнюють отримане з необхідним; коректують діяльність з урахуванням проміжних результатів; об'єктивно оцінюють результат проектної роботи і результат проектування.

3. Учнімається можливість висловлювати свої власні думки, почуття, ділитися досвідом. Т. Хатчінсон при цьому стверджував, що мова повинна бути засобом спілкування, і проектна робота надає учням великі можливості для користування мовою з метою свого вдосконалення. Досить таки «чужа» інформація, наприклад, про «Janet and John's family», «Mr. Smith's house» не сприяє розвитку комунікативної компетенції в належній мірі [5, с. 123].

4. Заохочується спільна робота учнів (в групах, командах). Робота в колективі і присутній при цьому «дух змагання» значно підвищує мотивацію учнів, надає їм можливість обмінюватися ідеями і допомагати одне одному [6].

Отже, у процесі активної розумової іншомовної мовленнєвої діяльності в проектній роботі виникають різного роду зв'язки між іноземною мовою та власним світом учня, що сприяє розвитку комунікативної компетенції.

1. Принцип ситуативної обумовленості. Учні беруть активну участь у діяльності, що імітує реальні ситуації. У процесі проекту організується спільна робота учнів на особистісно-значущі теми: «Our House of Tomorrow», «We are against Violence», «My Dream family» і т.п.

2. Принцип проблемності. Даний принцип передбачає виконання проекту як вирішення комунікативно-пізнавальних завдань різного рівня складності.

В основі будь-якого проекту лежить проблема, що вимагає певних мовних засобів з боку учнів для її розробки та вирішення і має певну практичну та теоретичну пізнавальну значимість. Наприклад:

1. Система шкільної освіти в Україні та країнах мов, що вивчаються. (Проблема: чи можна побудувати школу майбутнього, взявши все позитивне, що є у шкільній освіті України, Великобританії, США? Якою ви її (школу) уявляєте?).

2. Культура України та країн мов, що вивчаються. (Проблема: чи допомагає знання культури, традицій, звичаїв краще зрозуміти національний характер?).

3. Засоби масової інформації. (Проблема: чи впливають засоби масової інформації на формування нашого світогляду?).

4. Охорона навколишнього середовища. (Проблема: як демократичне суспільство вирішує проблеми навколишнього середовища?).

Необхідно відзначити, що успішне вирішення особистісно-значущої проблеми передбачає інтеграцію знань з інших наукових сфер. Так, після вивчення теми «Освіта» («Education») учням пропонується скласти проект «The schools of tomorrow» («Школи майбутнього»), взявши все позитивне, що є у шкільній освіті України, Великобританії, США, Канади, Австралії Нової Зеландії. При цьому учні, працюючи над проектом, відтворюють у пам'яті знання з різних галузей, отримані на уроках іноземної мови, а також історії, географії та ін., що сприяє актуалізації пройденого матеріалу. З іншого боку, пошук вирішення практичних завдань актуалізує необхідність здобування нових знань, пізнавальну діяльність учнів.

5. Принцип одночасного вивчення мови і культури. Даний принцип передбачає створення діалогу культур у процесі іноземної мовленнєвої діяльності учнів.

6. Принцип автономності. Проектна робота усуває залежність учня від викладача шляхом самоорганізації та самонавчання в процесі створення конкретного продукту або вирішення окремої проблеми, взятої з реального життя. Отже, одним з головних принципів роботи за проектною методикою навчання іноземної мови є надання учням реальної автономії, можливості вияву ініціативи і самостійності в процесі активно-пізнавальної розумової діяльності [7].

Виходячи з наведеної сутнісної характеристики проектною методикою з урахуванням ІМ як навчального предмета, необхідно відзначити, що проектна методика якнайкраще підходить до продуктивних методик навчання ІМ, іноземній культурі та міжкультурної комунікації, суть якої – розвиваюче, особистісно-орієнтоване навчання.

Організація роботи за проектом передбачає наступні етапи:

Підготовчий: 1) створення ситуацій, що дозволяють виявити одну чи кілька проблем з обговорюваної тематики; 2) висунування гіпотез, вирішення поставленої проблеми («мозковий штурм»), обговорення обґрунтування кожної з гіпотез; 3) обговорення методів перевірки прийнятих гіпотез у малих групах (у кожній групі по одній гіпотезі), можливих джерел інформації для перевірки висунутої гіпотези; 4) оформлення результатів.

Основний: 1) робота в групах над пошуком фактів, аргументів, що підтверджують або спростовують гіпотезу; 2) поточний аналіз виконання проекту, досягнутих результатів (успіхів і невдач).

Заключний: 1) захист проектів (презентація результатів); 2) оцінка результатів, виявлення нових проблем.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що проектна методика є новою педагогічною технологією навчання і представляє собою можливу альтернативу традиційній класно-урочній системі. Необхідність

застосування проектної методики в сучасній шкільній освіті обумовлена очевидними тенденціями в освітній системі до більш повноцінного розвитку особистості учня, його підготовки до реальної діяльності.

1. Бим И. Л. Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 11–15. **2.** Дьюи Дж. Школы будущего / Дж. Дьюи, Э. Дьюи. – Берлин : Государственное издательство РСФСР, 1922. – 178 с. **3.** Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 3. – С. 3–9. **4.** Бим И. Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 5–8. **5.** Hutchinson Tom. Introduction to Project Work / Tom Hutchinson . – Oxford University Press, 1991. – 23 p. **6.** Байдурова Л. А. Метод проектов при обучении учащихся двум иностранным языкам / Л. А. Байдурова, Т. В. Шапошникова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 5–11. **7.** Витлин Ж. Л. Эволюция методов обучения иностранному языку в XX веке / Ж. Л. Витлин // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2. – С. 23–29.

Рецензент: д.філол.н. професор Назарець В. М.